

A.R.A.R.@

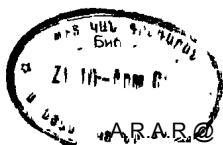
աւելի բան մըն էր իրապէս, երբ Ս. Պետրոսի Մայր Տաճարին մէջ, Պատարագի եւ սրբազործումի արարողութենէն վերջ, Սըրբազան Պապը, ոտքի վրայ եւ ի լուր եկեղեցին լեցնող բազմութեան կը յայտարարէր, «Պատիւն ու հանդիմանումներ մեր մէջ ունենալու բացառիկ հիւր մը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Առաջինը՝ եկած Ս. Էջմիածնէն, բերելու Հռոմի եկեղեցիին՝ ողջունը Հայոց փառաւոր եկեղեցիին, այնքան հարուստ իր սուրբերով եւ նահատակներով»:

Իսկ սրբազման արարողութենէն յետոյ, երբ կարտինալներու առաջնորդութեամբ Նորին Ս. Օծուքին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ խորանը առաջնորդութեամբ եւ ողջագուրութեամբ Սրբազան Պապին հետ, բոլոր ներկաներու աչքերուն մէջ արայտութեան արցունքներ կը շողային: Այդ բերկրանքը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Սրբազան Քահանայապետը հանգիստ իր մատանին եւ անցուց գայն վեհափառ Կաթողիկոսին մատը: Սիրոյ յայտարարին տակ խորհրդանշական այս աւարբը յուզումի անսովոր սարսուտ մը վազցուց բոլոր սիրտերէն եւ տաճարը անդիմադրելի մզումով պայթեցաւ յանկարծ ծափող-ջոյններու տարափով:

Նոյնքան վեհ եւ սրտագրաւ էր Նորին Սուրբ Օծուքին Վեհափառ Կաթողիկոսին արտայայտութիւնը Պապական Մատենադարանին մէջ. «Ձեր Սրբութիւն, պահերը գորս միասին ապրեցանք, հոգեկան ուրախութեան, լուսառատ ներշնչումներու եւ փրկատունական եղբայրութեան պահեր եղան: Այս առիթով նոր էջ մը բացինք Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Երանի թէ Ս. Հոգւոյ ներշնչմամբ Մենք եւ Մեր յաջորդները կարենայինք այս մահուր էջին վրայ արձանագրել վկայութիւնները մեր սիրոյն, մեր եղբայրութեան եւ մեր փրկատուութեան գործերուն»:

Եղբայրական այս հաղորդակցութիւնը իր սրբազան դրոշմը ստացաւ, երբ Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ Պապը անձամբ ողջերթ մաղթելու եկաւ Վեհափառ Կաթողիկոսին, Յովհաննէս ԻԳ. հանգուցեալ Պապին երբեմնի բնակարանը, ուր կը մնային Վեհափառ Կաթողիկոսն ու երկու Պատրիարքները: Հոն, այդ պատմական աշտարակին մէջ, եկեղեցւոյ գոյգ ներկայացուցիչները ստորագրեցին պատրաստուած յայտարարութիւնը, իբրեւ գրաւական այս հանդիպումին եւ իրենց ապագայ անկեղծ գործակցութեան:

Քսաներորդ դարը գիտութեան մեծ նուաճումներու եւ բնկերային շարժումներու դարը հանդիսանալէ յետոյ, ժամանակաշրջանը բոլորովն սահմանուած է նոյն ատեն ժողովուրդներու բարեկամութեան, միջ-հաղորդութիւններու եւ իրարահասակացողութեան: Ան գեղեցիկ սկիզբ մըն է նաեւ **Ecumenism**-ի շարժումին, որ իր մէջ չի պարունակեր միայն ուսումնասիրութիւնը եկեղեցիներու դասանմաններուն եւ ծեսերուն, այլ նաեւ սերտումը այն պատգամին գործնական կրօնական իրենց եկեղեցական գործունէութեան, աստուածաբանական նորարարութեանց, առաքելութեան, ինչպէս նաեւ կեցուածքին իրենց շուրջ եղող աշխարհին հանդէպ:

Էքիմէնիզմի գլխաւոր պահանջն է, որ դարեւոր իրարմէ սրտոյ չափով անջատ ապրող եկեղեցիները քրիստոնավայել հանդուրժողութեամբ հազորդակից դառնան իրարու, մօտէն ծանօթանան իրարու համոզումներուն եւ մասամբստիպեմ կարելի հանդուրժողութեամբ տարբերութիւնները որոնք կը բաժնեն զանոնք իրարմէ: Նպատակը միաձուլել եւ կեդրոնացնել միութիւն մը ըստեղծելը չէ, այլ իրարու ինքի բերել եկեղեցիները, նոր օրերու լոյսին տակ սերտելու դաւանական, ծիսական եւ կազմակերպչական բնոյթ ունեցող հարցերը, հասկացողութեան մը գալու նպատակով, իրագործելու համար ամբողջական միութիւնը ի Բրիստոն:

Քրիստոնէական դաւանանքին այլազան ըմբռնումները պատճառ եղան եկեղեցիներու բաժանելու զանազանութիւններու: «Տիեզերական» կոչուած ժողովները հազիւ կը գտնուէին ուղղափառ եւ մէկ դաւանանքի սկզբունքը պահել մինչեւ եւ Դար: Քաղկեդոնի ժողովը առաջին հարուածը տուաւ դաւանանքի եւ հաւատքի միութեան. իսկ Փոստ Պատրիարքի ատեն (867) Յոյն եւ Լատին եկեղեցիներու միջեւ եղած խզումը, ջախջախեց «միութեան» գաղափարը: ԺՁ Դարուն բողոքական կազմակերպութիւններու ծաւալումը բոլորովին պիտի ջնջէր փափաքուած բայց բարձիք ունեցող աշխարհայեցողութիւնը եւ ամէն եկեղեցի ամբացած իր այլամերձ պատմէին ինքի, ինքնապաշտպանութեան մէջ պիտի գրտնէր իր գոյութեան իրաւունքը:

Այսօր սակայն եկեղեցիներու իրարու նկատմամբ ունեցած խորք ըմբռնումները մեծ չափերով փոխուած են: Ամէնէն պահպանողական եկեղեցիներն անգամ, «միութեան» հնարաւորութիւնը կը ջատագովեն եւ այդ ուղղութեամբ ձեռնարկներ կ'ընեն համոզելու այլազան եկեղեցիները որ չանդադրադառնան անցեալի տխուր դէպքերուն, այլ ձեռք ձեռքի խառնած, հասկնան զիրար, եւ մէկ նակատով կուրծի Աւետարանի ներքին եւ արտաքին թշնամիներուն դէմ:

Եկեղեցիներու միութեան այս գաղափարը կը մեկնի պատմական եւ տրամաբանական այն իրողութենէն, թէ իւրաքանչիւր եկեղեցի առանձինն տկար է, որչափ ալ բազմաժողովուրդ եղած ըլլայ. թէ հակաքրիստոնէական, նոյնիսկ անբարոյական սկըզբունքներէն զիրար հարուածել, եւ իրարու ժողովուրդ որսալ, նախապաշարումներու, մոլեռանդութեան եւ անելի ճշմարիտ ըլլալու տենդէն բռնուած:

Սակայն կարելի՞ է միացնել իրարմէ անելի կամ նուազ տարբերութիւններով այլազան եկեղեցիները, ամէնէն հիմնէն եւ պատմականէն մինչեւ ամէնէն նորը եւ ազատականը: Ոմանք, միամիտ եւ գաղափարական, կը կարծեն թէ կարելի է իրագործել *օրկանիք* միութիւն մը, գեղջիկով եկեղեցիներու առանձնայատկութիւններն ու յատկութիւնները, ժամանակի ընթացքին անած: Անբնական կը թուի ասիկա սակայն, որքան ատեն որ ազգերը իւրարմէ կը զանազանուին իրենց ցեղային, լեզուական, միջավայրի, դաստիարակութեան, քաղաքակրթութեան, չափորոշեան եւ ունեւորութեան տարբերութիւններով: Երկրորդ կարծիքը,

յարգել եկեղեցիներու այլազանութիւնները, այսինքն լեզուի, պաշտամունքի, ծէսերու եւ արարողութիւններու, մուրապետութեան, հոգեւոր վարչութիւններու դրութիւնը, բայց հասկացողութիւն մը գոյացնել անոնց միջեւ, եւ քանի որ քրիստոնէական հաւատքի ընդհանուր միութիւն մը կայ, լաւ է եւ օգտակար գորացնել այդ միութիւնը ի նպաստ Աւետարանի դատին եւ այս կերպով առաջ բերել ուժեղ քրիստոնէութիւն մը, որ ներքնապէս եւ իրապէս կենսական է, հօր է, հաստատուն է, եւ այլացեղ քրիստոնէաները այդ մէկ հաւատքի վրայ հիմնուած, պիտի գգան թէ իրենց եղբայրներ են իրարու:

Միութիւն չի նշանակեր որ մէկ կողմը ամբողջապէս փոխուի, միւս կողմին հետ յար եւ նման ըլլալու համար, այլ կը նշանակէ որ կողմերը շարունակեմ ըլլալ ինչ որ են եւ միայն իրարու հետ փոխադարձ յարաբերութիւններ ունենալու աշխատին:

Միութեան դժուարութիւններէն մին ալ դաւանական տարբերութիւններն են: Եկեղեցիներու մէջ ճշմարիտ միութիւն մը եւ անկեղծ բարեկամութիւն մը չըլլար, եթէ աստուածաբանական խնդիրներու վրայ համաձայնութիւն չգոյանայ: Որովհետեւ եկեղեցիներու իրական միութիւնը հաւատոյ միութիւնն է:

Միութեան շարժումը սակայն այն ատեն միայն կրնայ արդիւնքի հասնիլ իր տիեզերականութեան, աշխարհապարփակ կոչումին եւ իր եղականութեանը մէջ ըմբռնուած, երբ քրիստոնէական տեսիլքը աւելի խորապէս թափանցած է բոլոր հաւատացեալներու հոգիէն ներս: Աստուածաբանական հասկացողութեամբ եկեղեցին իրրեւ մէկ, անբաժան ժողովուրդ Աստուծոյ եւ չըրեւանուած մարմինը Քրիստոսի, մեզի կը տանի Աւետարանի քաղութեան սկզբնաւորութեան: Սակայն Նոր Կտակարանի եկեղեցին ակնբախ գանազանութիւն ունէր եւ ռեւէ իմաստով գեր եկեղեցի մը չէր: Տեսանելի միութիւնը կատարելապէս եաշտ է այլազանութեան, անկախութեան եւ ապակեդրոնացման հետ:

Կրօնը հին ազգերու համար գլխաւոր տարրն էր ազգային միութեան, եւ երբ քրիստոնէութիւնը կը քարոզուէր ամէն ազգերու եւ ժողովուրդներու, տիեզերական միութեան մը սկզբունքը կը հաստատուէր ինքնին եւ եղբայրութեան գաղափարը կը տարածուէր հոգիներուն մէջ: Երբ խտիր չկար այլեւս Հրէի եւ հեթանոսի, քրիստոնէական եկեղեցին մի ըլլալու յատկանիշ պիտի կրէր իր վրայ, թէպէտ այժմ այդ քառը լոկ պատմական նշանակութիւն մը ունի, բայց երկար ատեն ունեցաւ իր իրական նշանակութիւնը: Մի էր եկեղեցին, ոչ անոր համար որ այնինչ կամ այսինչ եպիսկոպոսը կը նանչնար իրեն գլուխ, այլ որովհետեւ ամէն տեղ առաքելական քարոզութեամբ հաստատուած եկեղեցիները միեւնոյն հաւատք կը դաւանէին ի Տէր:

Քրիստոնէական ներկայ իրականութեան մէջ, բոլոր եկեղեցիները այլեւս հաստատման են միայն տիեզերական այն մեծ եկեղեցիին, որ գոյ էր երբեմն քրիստոնէական թուականին առաջին դարերուն, եւ որ գաղափարապէս գոյ է տակաւին կենդանի խորհուրդի մը մէջ: Բեւեռի աստղն է այսօր միութեան սկզբունքը, որուն կ'ուղղուին ամէնուն նայուածքները: Հայ եկեղեցին

սկիզբէն ի վեր ունեցած է այդ բազմամբ միութեան այդ սկզբունքին նկատմամբ:

Մեր պաշտամունքի ամէնէն սիրուած ազօրքներէն մին է «Հաստատեա ի մի հաւատ զկաթողիկէ եկեղեցի, զքեզ խոստովանիմք Տէր և Աստուած, կեցոյ զմեզ»: Պէտք չկայ ըսելու թէ միութիւնը պտուղն է սիրոյ, այն վեհագոյն առաքինութեան, որ կ'եղբայրացնէ անհատներն ու ժողովուրդները:

Եկեղեցիները հաւատքի մանրամասնութեանց տեսակետով իրարու հետ կարենալ միանալու համար, պէտք է կարենան նախ սիրել զիրար: Եկեղեցիներու միութիւնը, այսինքն Աւետարանի իմաստով ըմբռնուած մարդկային եղբայրութիւնը աւելի բարոյական քան դաւանական հաղորդութիւն մըն է, «Յայսմ գիտասցին ամենեքեան եթէ իմ աշակերտ էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս» (Յովհ. ԺԳ 35):

Դաւանական հարցերը քիչ անգամ եկեղեցիները մօտեցուցած են իրարու. ընդհակառակն աւելի հեռացուցած են զանոնք իրարմէ: Ասիկա ըսել չէ անշուշտ թէ կրօնական գաղափարաբանութիւնը աւելորդ պերնամք մըն է հաւատքի համար: Ոչ ոք կըրնայ ժխտել դերը գոր. նշմարտութիւնը, իրքիւ ուղիղ գորութիւնը, կոչուած է կատարել աստուածային յայտնութիւններով սահմանագծուած հաւատքի կեանքին մէջ: Այլ միայն կ'ուզենք ըսել թէ «հաւատքի միութիւնը» կատարելապէս չէ իրագործուած անցեալի մէջ, գլխաւոր այն պատճառով որ սիրոյ միջոցաւ չեն մօտեցած անք:

Այդ բանին ձգտիլ կարենալու համար անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր եկեղեցի կարող ըլլայ ինքզինքն ձեռքադառնել այն կապանքներէն, պատմական պատճառներու, միջավայրի հանգամանքներու, ցեղային նկատումներու եւ ուրիշ աւելի կամ նըւազ նիւթական հաշիւներու կազմած արգելքներէն, որոնք զինքն սահմանափոխած են իր կղզիացումին մէջ, տխուր այն օրէն ի վեր, ուր դաւանաբանական հակամարտութիւնները խորտակեցին Քրիստոսի եկեղեցիին տիեզերական միութիւնը: Եկեղեցիները աւելի գործնականապէս պիտի սիրէին զիրար, եթէ կարենային ճանչնալ զիրար շատ աւելի քան ինչ որ է այժմ: Աւելի կատարեալ եւ խոր իրերաճանաչողութիւնը, փոխադարձ սիրոյ նոր եւ աւելի լուրջ շարժառիթներ պիտի երեւան բերէր անոնց միջև:

Ամէն եկեղեցի ունեցած է իր ինքնուրոյն դերը քրիստոնէութեան ծաւալման եւ քրիստոնէական բարոյականի մարդկային սրտին հետ շաղկապումի գործին մէջ: Ամէն եկեղեցի ունի եւ ունեցած է իր պաշտօնը, իր մեծութիւնները, իր նուիրումի եղանակը, իր առաքելութիւնները: Ամէն եկեղեցի ունեցած է, առաքեալի ըմբռնումին համեմատ «իր շնորհը»: Ամէն եկեղեցիի մէջ կայ բարոյացուցիչ նայն գորութիւնը, ամէն եկեղեցի արժանի է սիրոյ, մէկէն առ միւսը եղբայրական սիրոյ: Այդ փոխադարձ սէրէն պիտի ծնի բարոյական միաւորութիւնը, եւ բարոյական միաւորութենէն հաւատքի միութիւնը, որ սուրբերու հաղորդութիւնն է, որ անտեսանելի եկեղեցին է ամէն անոնց՝ որոնք ճշմարտապէս կը սիրեն ընկերը, որ սուրբ հասարակութիւնն է որ

միեւնոյն գաղափարական հաւաքումին մէջ կը խմբէ ամէն անոնք որոնց միտքը կը ձգտի դէպի հոգեւոր կեանքի աստուածային աղբիւրները:

Արտաքին ծաւալումէն աւելի ներքին ամրացումի գործն է որ սկսած է գրաւել ուշադրութիւնը եկեղեցական իշխանութիւններուն: Այսինքն Աւետարանը օտարներու մէջ քարոզելէ աւելի, քրիստոնեաներու մէջ ամրապնդելու եւ պայծառացնելու մտածումն է որ կը տիրէ միտքերուն: Ինչ որ ներսէն կ'սկսի միշտ աւելի հարազատ է եւ ուժեղ: Ի՞նչ պիտի արժէր Աւետարանի արտաքին ծաւալումը, եթէ իրեն պիտի յաջորդէր ներքին քայքայում եւ փտախտ:

Նորին Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը Հռոմի Փահանայապետին, քրիստոնէական սիրոյ եւ եղբայրութեան համբով ընթանալու քաղցր յառաջադրանք մըն էր, հասնելու այն բազմալի միութեան, որ քրիստոնէական եկեղեցւոյ գերագոյն նպատակն է եղած միշտ: Հայաստանեայց եկեղեցին քրիստոնավայել անկեղծութեամբ եւ քաջութեամբ ուզած է միշտ պահել իր բնական եկեղեցիներու հետ գաղափարական միութիւն: Եկեղեցին մի է, ան որ դուրս է միութեան այս հաղորդութենէն, դուրս է եկեղեցիէն:

Նորին Ս. Օծութիւն Վազգէն Առաջինը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միակ Պետը եղաւ գուցէ, որ գիտցաւ փոխադարձ յարգանքի, իրաւունքներու նանայման եւ եղբայրական վերաբերմունքի հիման վրայ խորհել իր այցելութեան նպատակը, բաժնել տալով մեր եկեղեցւոյ լայնախոհութիւնը Վատիկանի հետ, ամհաւատալի անկեղծութեամբ եւ սիրով, եւ իրեն մօտեցնելով Հռոմի եկեղեցին քրիստոնէական խոնարհութեամբ: Ասիկա ոչ միայն պատիւ մըն է իր անձին այլ նաեւ փառք մը մեր եկեղեցիին եւ Ազգին:

Ե.

